

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ОСНОВА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена визначенню сутності бюджетного планування як одного з основних інструментів фінансової політики держави, його ролі у забезпеченні ефективного бюджетного процесу.

Статья посвящена определению сущности бюджетного планирования как одного из основных инструментов финансовой политики государства, его роли в обеспечении эффективного бюджетного процесса.

The article is devoted to definition of essence of budget planning as one of the main instruments of financial policy of the state, its role in ensuring effective budget process.

Ключові слова: бюджетне планування, бюджетний процес, програмно-цільовий метод, фінансова політика держави.

Розв'язання проблем економічного і соціального характеру, породжених економічною кризою, потребує використання цілого комплексу важелів та інструментів, серед яких особливе місце відводиться бюджетному плануванню. Бюджетне планування включає в себе всі стадії бюджетного процесу і є необхідним складником бюджетної політики держави, оскільки завдяки йому можна досягнути повноцінного розвитку регіону. Саме тому питання дослідження суті бюджетного планування, засад його організації та методики, а також впливу на соціально-економічні процеси є актуальними.

Проблематиці бюджетного планування в аспекті забезпечення бюджетного процесу присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних практиків і науковців, зокрема В.Д.Базилевича, О.Д.Василика, В.І.Кравченка, О.П.Кириленко, В.М.Опаріна, І.Я.Чугунова, О.В.Шевченка та ін.

Бюджетне планування є найважливішою складовою фінансового планування, підпорядкованою вимогам фінансової політики держави. У ході бюджетного планування фінанси активно впливають на основні економічні й якісні показники державних програм розвитку країни та виявлення резервів ефективного використання природних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів [4, с.173].

Провідні українські економісти визначають бюджетне планування як централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту і національного доходу між ланками бюджетної системи на основі національної соціально-економічної програми розвитку країни в процесі складання і виконання бюджетів [3, с.252].

Саме поняття «планування» означає процес, який ґрунтується на прийнятті певних рішень як на близьку (короткостроковий), так і на віддалену (середньостроковий та довгостроковий періоди) перспективу. Найбільш широко дане поняття використовується в економіці, як один з найважливіших інструментів економічної та фінансової політики держави.

В основу планування лягає розробка та обґрунтування планових показників розвитку економіки в майбутньому, економічних нормативів, які визначають взаємовідносини з державою в цілому та бюджетно-фінансовою системою

зокрема.

Важливу роль у системі планування набувають програми соціального та економічного розвитку країни, які розробляються на довгострокову та середньострокову перспективу. Саме програми соціального та економічного розвитку країни як складові частини системи планування є основним засобом реалізації державної політики.

Основні засади бюджетного планування визначаються такими нормативними актами, як Конституцією України, Бюджетним кодексом України та іншими законодавчими й нормативно-правовими актами, що визначають порядок розроблення і затвердження бюджетів, розподілу функцій між центральними та місцевими органами влади й управління, визначення доходів і витрат кожного з них.

Загальне керівництво у сфері бюджетного планування здійснює Кабінет Міністрів України. Міністерство фінансів України організовує роботу, складає і подає на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції до проекту Державного бюджету України, бере участь у дискусіях та методичному забезпеченні розгляду проекту Державного бюджету у Верховній Раді України та його затвердженні. На рівні місцевих бюджетів бюджетним плануванням займаються Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, фінансові управління і відділи місцевих державних адміністрацій або виконавчих комітетів. Таким чином, у бюджетному плануванні бере участь весь апарат фінансових органів – як у центрі, так і на місцях.

Відповідно до законодавчих актів у сфері бюджетної політики, бюджетний процес складається з чотирьох етапів: складання проектів бюджетів; розгляд проектів бюджетів та їх прийняття; виконання; підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього [1].

За словами В.М.Опаріна, бюджетне планування охоплює такі етапи бюджетного процесу, як складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження. Це є серцевиною бюджетного процесу – виконується той бюджет, який прийнято. Завдання бюджетного планування визначаються необхідністю вирішення триєдиного завдання формування бюджету:

- достовірне визначення обсягу та джерел формування доходів бюджету;
- оптимальний розподіл видатків за окремими групами й галузями;
- збалансування бюджету [7, с.132-133].

При плануванні місцевих бюджетів відповідні органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати основні функції бюджетного планування, а саме:

- відображати основні напрями бюджетної політики держави;
- обирати більш раціональні шляхи бюджетного забезпечення передбачуваного рівня економічного і соціального розвитку на основі ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів;
- здійснювати необхідний рівень перерозподілу бюджетних ресурсів для досягнення темпів і пропорцій розвитку економіки й підвищення суспільного добробуту;

– встановлювати раціональні форми мобілізації бюджетних ресурсів і на їх основі визначати їх оптимальну структуру.

З іншого боку, бюджетне планування можна визначити як один з інструментів системи фінансового управління, спрямованого на підвищення ефективності та прозорості як державного управління, так і управління на місцях, а здійснюється це шляхом встановлення бюджетних цілей не тільки на наступний (плановий) рік, а й на перспективу, зокрема, середньострокову (до трьох років). Саме планування на середньострокову перспективу є основою бюджетного планування. Доказом є те, що більшість розвинутих країн світу в процесі бюджетного планування застосовують складання проекту бюджету не тільки на наступний рік, а й на середньострокову перспективу – до трьох років. Такими країнами є Австралія, Австрія, Канада, Данія, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Швеція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Угорщина.

Запровадження середньострокового планування ставить перед собою таку мету:

- поліпшення макроекономічного балансу шляхом розроблення узгоджених та реалістичних прогнозів доходів до бюджету;
- визначення загальних цілей бюджетної політики та забезпечення відкритості у їх досягненні впродовж багатьох років;
- визначення і дотримання чітких пріоритетів у сфері державних видатків;
- забезпечення можливості ініціювання змін у бюджетній політиці та механізмів контролю за їх реалізацією;
- удосконалення розподілу бюджетних коштів, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів як за функціями, так і між відповідними функціями;
- підвищення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів;
- посилення загального бюджетного контролю [2].

Це дає змогу державі та уповноваженим органам місцевого самоврядування визначати дохідну та видаткову частини бюджетів на наступний рік в одному напрямі, при цьому не змінюючи напрям розвитку держави, окремого регіону та відповідної території.

Планування на середньострокову перспективу полягає у розробці й виконанні бюджетних програм і підпрограм, орієнтованих на кінцевий результат, тобто плануванні бюджетів на основі програмно-цільового методу.

Програмно-цільовий метод дає можливість усвідомити платникам податків, що вони сплачують кошти з пені послуги, оцінюючи результат дії держави.

Виконання державою своїх зобов'язань для реалізації відповідних програм передбачає формування бюджетних видатків, яке в свою чергу починається ще на стадії планування.

За основу береться очікуване виконання бюджету за видатками за попередній період. Звітні дані про виконання бюджету за видатками, що є у розпорядженні як Міністерства фінансів України, так і фінансових органів, як правило, за півріччя доповнюються оцінкою очікуваного виконання показників

за видатками за період, який залишається до кінця року. Аналіз звітних показників і оцінка перспективи до кінця року дають змогу визначити очікуване виконання бюджету за видатками. З одержаних видатків виключаються ті, яких не буде у плановому році [6, с. 96].

Сама процедура бюджетного планування є послідовністю впорядкованих заходів і дій зі складання й розгляду проектів як державного бюджету, так і бюджетів інших рівнів. Дана процедура визначена Бюджетним кодексом України і на державному рівні включає такі етапи та стадії:

- складання бюджетів;
- розгляд проектів бюджетів;
- затвердження відповідних бюджетів.

При даному підході увага зосереджується на тому, які послуги, надані за витрачені кошти, відповідають потребам громадян, що сплатили податки до бюджету, а не на розвитку мережі та збільшенні штатів бюджетних установ.

Отже, бюджетне планування можна визначити як пошук раціональних і найефективніших шляхів здійснення мобілізації та розподілу бюджетних ресурсів для забезпечення всіх етапів бюджетного процесу з метою ефективного соціального й економічного розвитку відповідної території.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: за станом на 5 січня 2013 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
2. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України: від 14.09.2002 р. № 538-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80>.
3. Базилевич В.Д. Державні фінанси : навч. посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик ; заг. ред. В. Д. Базилевич. - К. : Атіка, 2002. - 368 с
4. Бюджетна система: підруч. / за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури; Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 871 [1] с.
5. Василик О.Д. Державні фінанси України : підруч. [Текст] / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
6. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / [Луніна І.О., Кириленко О.П., Лучка А.В. та ін.]; за ред. І.О. Луніної; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 283 с.
7. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / Валерій Михайлович Опарін // Київський національний економічний ун-т. - (2-е вид., доп. і перероб). - К.: КНЕУ, 2001. - 238с.